

# Mokre slikarske tehnike u radu s djecom predškolske dobi

---

**Knežić, Marija**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2022**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:485204>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-07-21**

*Repository / Repozitorij:*

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
UČITELJSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Knežić

MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S DJECOM  
PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Zagreb, kolovoz 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
UČITELJSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Knežić

MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S DJECOM  
PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Mentor rada:

Morana Varović Čekolj, mag. art., predavač

Zagreb, kolovoz 2022.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat vlastitog rada te da se u izradi nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

---

(vlastoručni potpis studenta)

## SADRŽAJ

### Sažetak

1. Uvod.....	1
2. Mokre slikarske tehnike .....	2
2.1. Akvarel .....	2
2.2. Tempera.....	3
2.3. Gvaš.....	4
2.4. Freska .....	5
2.5. Ulje .....	6
2.6. Akril .....	7
3. Likovni razvoj djece.....	8
3.1. Faza izražavanja primarnim simbolima .....	9
3.2. Faza složenih simbola .....	10
3.3. Faza intelektualnog realizma.....	10
3.4. Faza vizualnog realizma.....	11
4. Boja .....	12
4.1. Krug čistih boja .....	12
4.2. Tonska svojstva boje .....	14
4.3. Kontrast.....	15
5. Slikarske tehnike i materijali u radu s djecom .....	18
6. Zaključak.....	23
7. Popis literature.....	24
7. Popis priloga.....	25

## **Sažetak**

Likovni izraz proces je istraživačkog učenja i kreativnog stvaralaštva djeteta. Likovna kultura za cilj ima psihomotorički razvitak, intelektualni razvitak i razvijanje osjećaja za estetiku. Upoznavanjem s bojama, oblicima, umjetničkim djelima i samostalnim stvaralaštvom dijete upoznaje i razvija maštu, vizualnu percepciju, kreativnost, ali i svoj jedinstveni likovni izraz. U tom smislu, ovaj rad fokusiran je na primjenu slikarskih tehnika u radu s djecom predškolske dobi. Cilj rada je proučiti slikarske tehnike i glavne elemente, te njihovu primjenu u radu s djecom. Svako dijete je jedinstveno i drugačije doživljava okolinu, stoga je i svaki djetetov crtež jedinstven i originalan.

Ključne riječi: dijete, slikarske tehnike, faze razvoja, boja

## **Summary**

Artistic expression is a process of exploratory learning and creativity of a child. Art culture aims at psychomotor development, intellectual development, and the development of a sense of aesthetics. By getting to know colours, shapes, works of art and independent creativity, a child gets to know and develop imagination, visual perception, creativity, but also its unique artistic expression. In this sense, this work is focused on the application of painting techniques in working with children of preschool age. The aim of this paper is to examine painting techniques, their main elements and their application in working with children. Each child is unique and perceives the environment differently, therefore each child's drawing is unique and original.

Keywords: child, painting techniques, stages of development, colour

## 1. Uvod

Umjetnost je nezaobilazan dio čovjekova života. Likovno izražavanje prati čovjeka od prapovijesti do danas. Osim što umjetnost omogućava izražavanje emocija i prenošenje poruka, za djecu, ona predstavlja dio njihovog odgoja i razvoja.

Rano bavljenje likovnim izražavanjem povećava dječju pažnju, opušta organizam i potiče sreću. U kreativnosti, pogotovo dječjoj, nema mjesta zakonitostima, okvirima i nerješivim problemima. Umjesto toga, likovno stvaralaštvo djece je slobodno, maštovito, puno samopouzdanja i poruka o tome što dijete zanima i što ga uzbuđuje.

Likovna područja djeci je potrebno predstaviti kroz igru i zabavu kako bih odmah u početku stvorila pozitivnu sliku o likovnom izražavanju. Rano i predškolsko razdoblje djece obilježeno je šarenim crtežima i nizom živih boja, koje predstavljaju znatizeljan i kreativan um. Važno je djeci osigurati dostupnost i raznolikost slikarskog materijala te im dopustiti da se neometano izražavaju.

Ovaj završni rad bavi se likovnim stvaralaštvom djece predškolske dobi, preciznije, bavi se mokrim slikarskim tehnikama u radu s djecom. Prvi dio rada je teorijski dio, koji je nužno upoznati kako bi mogli proučavati djetetov likovni izražaj. Prvo poglavlje posvećeno je slikarskim tehnikama i njihovim obilježjima. Drugo poglavlje odnosi se na imenovanje i analizu faza likovnog razvoja djece. Treće poglavlje teorijskog dijela rada analizira boju. S obzirom na to da je boja glavni element slikarstva, analiziraju se njezina tonska svojstva i kontrast. Drugi dio rada je praktični dio, koji se odnosi na aktivnosti provedene u dječjem vrtiću Hrvatski Leskovac.

U izradi ovog rada korištena je stručna literatura, a za praktični dio rada analizirani su i dokumentirani izvorni dječji radovi.



## 2. Mokre slikarske tehnike

Dječja priroda puna je potrebe za istraživanjem i otkrivanjem svijeta oko sebe, ali i potrebe za izražavanjem vlastitih osjećaja i misli. Prvi način na koji dijete započinje svoj likovni govor ili izražaj je crtež. U tom smislu, crtež je odraz onog što dijete vidi, doživljava ili pak, kako shvaća okolinu koja ga okružuje. Svoje osjećaje i misli djeca izražavaju koristeći se raznim slikarskim tehnikama.

Slikarske tehnike podrazumijevaju boje kojima se slika, tekućine kojima se boja razrjeđuje, kistove i ostali alat i različitost podloge na koju se boja nanosi. Slikarske tehnike dijelimo na suhe i mokre. Prema ovoj, osnovnoj podijeli, suhe tehnike su pastel, kolaž, vitraj, mozaik i tapiserija. Mokre slikarske tehnike čine akvarel, tempera, gvaš, freska, ulje i akril. (Jakubin, 1990.; Peić, 1971.)

### Akvarel

Jedna od najstarijih slikarskih tehnika je akvarel, a sama riječ „akvarel“ dolazi od latinske riječi *aqua*, odnosno 'voda'. Radi se o pigmentu koji je povezan vezivom ili ljepilom koje se naziva gumiarabika, koje ima svojstvo topivosti u vodi. (Tanay i Kučina 1995.; Jakubin 1999.) Nakon što se razrijedi u vodi, akvarel se mekim potezima kista nanosi se na grublji, odnosno hrapaviji papir.

Kod ove tehnike ne upotrebljavaju se crna i bijela neboja, nego se tonovi dobivaju miješanjem različitih količina vode. Tako dodavanjem više vode nastaju svjetliji tonovi, a tamniji tonovi dobivaju se s manje vode ili pak, nanošenjem više slojeva boje na isto mjesto. Ukoliko unutar akvarelne slike trebaju biti bijeli dijelovi, taj dio bijelog papira ostaje neoslilan. Sve navedeno akvarel, odnosno akvarelne boje, čini prozirnim i prozračnim. Za nanošenje akvarelnih boja najčešće su upotrebljavaju meki kistovi načinjeni od prirodne dlake ili sintetičkih materijala. (Smith, 2006.)

Rad akvarelom može se podijeliti na dva načina, odnosno na slikanje na suhoj podlozi i na slikanje na mokroj podlozi. Slikanjem na suhoj podlozi, razrijeđeni se akvarel nanosi na suhi papir. Nakon što se podloga osuši, boja se može ponovno nanijeti te se taj postupak može ponoviti nekoliko puta. Za rad na mokroj podlozi papir je potrebo prvo dobro navlažiti, kistom

ili spužvicom, te paziti da nije presuh, ali ni previše mokr. Slikanjem na mokroj podlozi dolazi do prelijevanja i miješanja boja, zbog čega se dobivaju različiti zanimljivi efekti. (Jakubin, 1999.)



Slika 1. Akvarel Cicamace, Roza skupina, djeca 6. i 7. godina života, dječji vrtić „Pčelica“, Osijek

## Tempera

Riječ „tempera“ dolazi o latinske riječi *temperare*, što znači 'miješati', odnosno radi se o slikarskoj tehnici koja nastaje miješanjem boje u prahu, s vezivom (bjelanjak ili žumanjak jajeta) raznih emulzija i ljepljivog sredstva. Na taj način dobiva se gusta boja, koja se prilikom upotrebe razrjeđuje vodom i tada nanosi na podlogu. (Jakubin, 1999.)

Danas se u radu s djecom primjenjuju ranije pripremljene boje, koje se nalaze u tubama. Tempera je prikladna za slikanje na različitim površinama (drvo, papir, staklo) i nanosi se čvrstim kistom, međutim, treba obratiti pažnju da nanos boje nije debeo, jer će boja, kada se osuši, popucati.

Tempera je manje osjetljiva od akvarela, pa se može slikati tako da se nanosi sloj na sloj, a mogućnost miješanja i kombiniranja boja predstavlja igru u kojoj djeca uživaju. (Tanay i Kučina, 1995.)

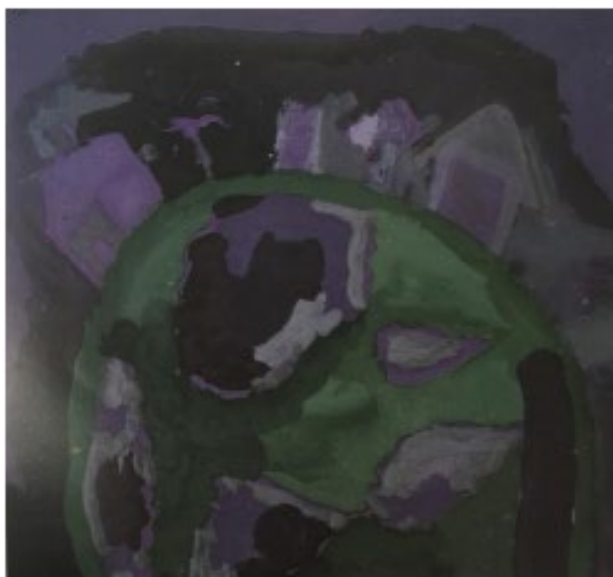


Slika 2. Dječji rad „Radost“

## Gvaš

Riječ „gvaš“ dolazi od francuske riječi *guache*, što u prijevodu znači 'gusto'. Gvaš je tehnika koja se koristi fino mljevenim pigmentima, slično kao akvarel, ali u sebi sadrži punilo, te je u potpunosti pokrivna tehnika. Pigmenti boje vezani su smolastim ljepilom, gumirabikom otopljenim u vodi, koji ih ujedno veže i za podlogu na kojoj se crta. Gvaš je gust, neproziran i mat. (Jakubin, 1999.)

S obzirom na svoju gustoću, gvaš dobro pokriva slikarsku podlogu, a za nanošenje se potrebno koristiti čvrstim kistovima i sitnije zrnatom podlogom od one u akvarel tehnici. Kao jedna od starijih slikarskih tehnika, gvaš se u prošlosti primjenjivao za oslikavanje minijatura, inicijala ili pak, ilustracija. (Jakubin, 1999.)



Slika 3. „Hladno jutro u mom zavičaju“, gvaš (13 g.)

## Freska

Slikarska tehnika freska ime dobiva prema talijanskoj riječi *fresco*, što znači 'svježe', a glavna karakteristika ove tehnike je slikanje na svježoj (mokroj) podlozi zida, odnosno na vlažnoj pripremljenoj žbuci. Slika se freskalnim bojama. Podloga zida na kojem se slika napravljena je od sitnog mramornog pijeska i vapna, a freskalne boje napravljene su od pigmenata u prahu, koji su pomiješani s vapnom, to jest vapnenom vodom. (Jakubin, 1999.)

Tehniku u kojoj se boja suši i povezuje sa žbukom napravljenom od mramornog pijeska i vapna, Smith (2006.) naziva *boun fresco*. Kada se freskalne boje nanose na suhi zid, radi se o tehnici *al secco*, što u prijevodu znači 'suha tehnika'. (Peić, 1971.) Materijal koji se rabi je raznolik, a za oslikavanje unutarnjih zidova najčešće se upotrebljavaju akrilne boje, uljane boje, tempera i enkaustika. Iz suhe tehnike kasnije su se razvile različite tehnike tempere, poput tutkalne, škrobne i kazeinske freske. (Jakubin, 1999.)

Slikanje tehnikom fresko zahtijeva brzinu i preciznost, jer se pogreška može ispraviti jedino skidanjem sloja žbuke i nanošenjem novog sloja. Kako ne bi došlo do pogreške, umjetnici koji se koriste ovom tehnikom, izrađuju karton, nacrt prema kojemu se djelo izvodi. (Peić, 1971.)



Slika 4. Istarska freska iz srednjeg vijeka

## Ulje

Tehnika ulje dobiva se tako da se pigment boje melje zajedno s uljima maka, oraha, lana ili šafrana, a uporaba takvog veziva, uljanim bojama daje određenu lakoću i karakterističan izgled. Ulje boji daje posebnu mazivost, a u procesu sušenja sporije je od tempere. Prema tome, ulje se može upotrebljavati u raznim tehnikama poput „mokro na mokro“, transparentnog i pokrivajućeg slikanja ili pak, slikanja u slojevima. (Smith, 2006.; Punda i Čulić 2006.)

Jakubin (1999.) navodi da se za slikanje uljanim bojama primjenjuju kistovi, lopatice ili spužvice, jer se tako postižu fini prijelazi i tonovi koji se stapaju jedni s drugima. Kao podloga rabi se platno ili se upotrebljavaju različite krute podloge poput drvenih daski. (Smith, 2006.)

Kao tehnika, ulje objedinjuje sve ostale tehnike, naprimjer, ako se razrijedi, djeluje kao akvarel. S druge strane, ako se ulje upotrebljava na suhom, ono djeluje kao pastel. Međutim, ipak postoji razlika od navedenih tehnika, jer u svom rasponu ulje može dati kontrast od najdublje sjene do najvišeg svjetla. Takav kontrast postiže se zahvaljujući mogućnosti stavljanja još svjetlije boje na već svjetlu. (Peić, 1971.)



Slika 5. Fredo Kovačević, „Mlin na potoku“, 1910.

## Akril

Akril je slikarska tehnika kojoj vezivo čini akrilna smola, odnosno akrilna emulzija koja, kada se osuši, ostaje prozirna. To je sintetička boja koja se sušenjem plastificira. Kao slikarska tehnika, akril ima obilježja akvarela, tempera, gvaša i uljanih boja. Akrilne boje topljive su u vodi, ali isto tako se brzo suše, a jednom kada se osuše, postaju vodootporne. (Smith, 2006.)

Akril se puno bolje veže za porozne podloge, nego za glatke površine kao što je staklo. Međutim, prednost akrila je ta što se na podlogu može nanijeti više slojeva boje bez bojazni da će se prvotni sloj zaprljati.

Akrilom se može slikati na mokroj i na suhoj podlozi. Svojstva koja ga odlikuju su postojanost, lazurnost, punoća i sjaj. Još jedna od prednosti akrila koju treba istaknuti je ta da on zadržava originalnu boju i nakon sušenja. (Punda i Čulić, 2006.)



Slika 6. Ranko Ajdinović, Slikarska tehnika akrilik i njezina primjena

### 3. Likovni razvoj djece

Talijanski pjesnik Corrado Ricci prvi je prepoznao dječji crtež kao zaseban fenomen. Na uličnim grafitima uočio je da su na višim dijelovima zida motivi izvedeni jasnije i detaljnije, a na nižim dijelovima zida slični motivi nacrtani su nespretnijim potezima. Ricci je zaključio da je viši dio zida oslikalo starije dijete, a niži dio mlađe. Slijedom toga, godine 1887. objavio je prvu knjigu posvećenu dječjoj umjetnosti *L'Arte dei Bombini*. (Balić-Šimrak, Šverko, Županić BeniĆ, 2010.)

Likovnost se kod djece razvija postupno te kako ona rastu i razvijaju se, tako njihovo likovno izražavanje postaje samostalnije i kompliciranije. Grgurić i Jakubin (1996.) navode da se djeca vole likovno izražavati. U početku je to urođena sklonost za igrom, a kasnije se javlja unutarnja potreba izražavanjem i prikazivanjem onoga što ih okružuje ili zanima. Paralelno s razvojem likovnog izražavanja teku procesi

- razvoja psihomotorike ruku, šake, prstiju
- spoznaje okoline i razvijanja znanja o istoj
- potrebe za prikazivanjem okoline - prvo simbolično, zatim s određenim znanjem i na kraju, kao objektivno viđeno.

Djeca prolaze kroz faze likovnog razvoja, a svaka faza ima svoje određene karakteristike. Međutim, nije svako dijete isto, što znači da se faze razvoja neće kod svakog djeteta pojaviti u istom vremenskom razdoblju. (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010.)

### Faza izražavanja primarnim simbolima

Faza izražavanja primarnim simbolima javlja se oko prve godine života i traje do treće godine. Karakteristično za ovu fazu je to da se dijeli na dva razdoblja. Prvo razdoblje je nesređeni likovni izraz, odnosno nekontrolirano šaranje. Dijete olovku drži grčevito i istražuje mogućnosti ostavljanja traga na papiru. Crtanje postaje aktivnost u kojoj dijete zabavlja motoričko gibanje, a ostavljanje traga na papiru ponekad je toliko energično, da dolazi do trganja istog.

Kako se dijete dalje razvija, tako dolazi do napretka - od samog izražavanja motoričkog gibanja do fizičke kontrole linija i davanja simbola prikazanim stvarima. Radi se o razdoblju kontroliranog šaranja. Dijete olovku drži opuštenije i kontrolira svoje pokrete. Također se pojavljuje prvi organizirani oblik, a to je krug.

Na kraju faze primarnih simbola dijete spaja svoje misli i tijelo. U početku je oko slijedilo ruku, ali na kraju, misao je ta koja vlada rukom. Također, na kraju ove faze u dječji crtež prodiru utjecaji okoline i dijete ulazi u sljedeću razvojnu fazu. (Grgurić i Jakubin, 1996.)



Slika 7. Nekontrolirano šaranje



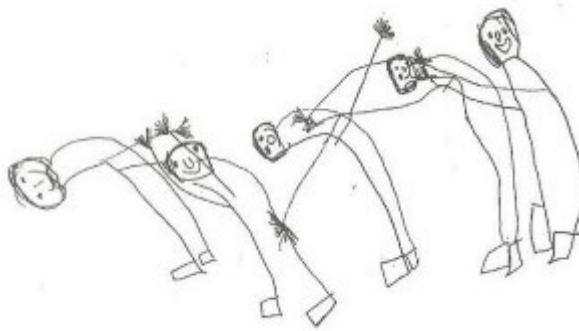
Slika 8. Kontrolirano šaranje



## Faza složenih simbola

Ova faza karakteristična je za djecu od četvrte do šeste godine starosti. Likovni izrazi postaju sredstvo komunikacije i obiluju simbolima kojima dijete prezentira ono što mu je blisko. Objekti na crtežu pojavljuju se kao zasebnosti i izgledaju kao da lebde jedan pored drugog. Figure su statične, uspravne i okrenute prema naprijed. U prethodnoj fazi ljudski lik je prikazan kao glava i noge, a u ovoj fazi dobiva trup, šake, prste, kosu i slično. Također se javlja element kvadrata, što ukazuje na to da dijete crta promišljeno i kontrolirano.

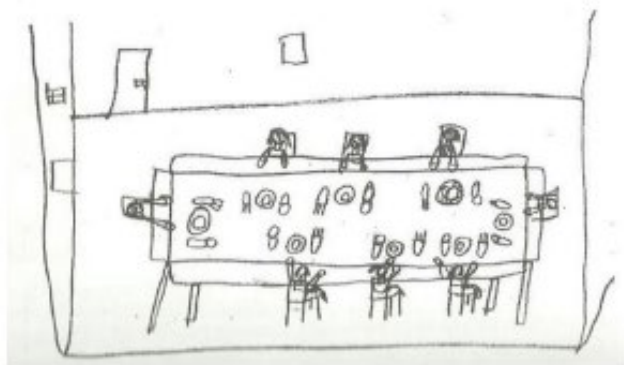
Svojstveno za ovu fazu je to da dijete želi ispuniti svaku prazninu na papiru i da neke dijelove ili stvari prikazuje većima nego što u stvarnosti jesu. (Grgurić i Jakubin, 1996.)



Slika 9. „Igramo se vlaka“

## Faza intelektualnog realizma

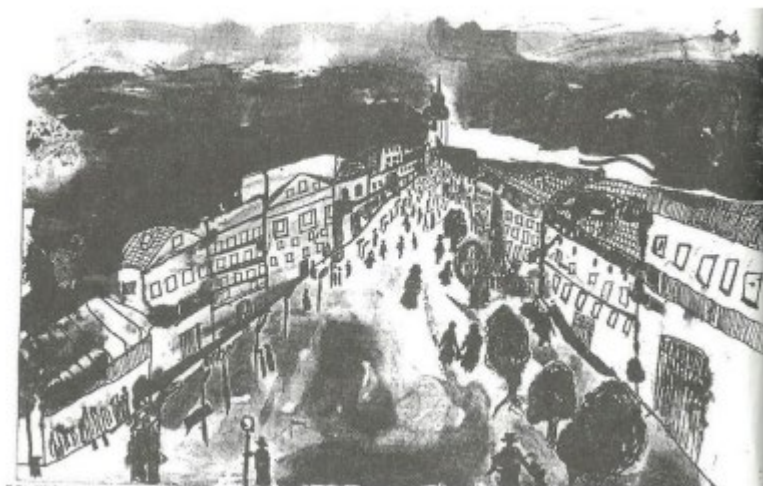
Faza intelektualnog realizma odvija se u razdoblju od sedme do desete godine starosti. Likovni izraz djeteta je zreliji, što je rezultat ovladavanja likovnim tehnikama, ali i sposobnosti promatranja i zaključivanja. Vizualna objektivnost u prikazivanju sadržaja iz okoline je sve veća. Za ljudske likove ili za pojedine objekte dijete pronalazi individualna rješenja, a prikazivanje emocija je raznovrsnije i bogatije. (Grgurić i Jakubin, 1996.)



Slika 10. „Obitelj za stolom“

## Faza vizualnog realizma

Razdoblje vizualnog realizma specifično je za vremenski period od desete do četrnaeste godine starosti. Tijekom ovog perioda primjetan je lagani prijelaz u apstraktni način razmišljanja. Slika se gradi kao jedna cjelina te se usvajaju geometrijska, zračna i koloristička perspektiva. S obzirom na to da dijete bolje percipira i shvaća svoju okolinu, objekti i figure su realističniji i bogatiji detaljima. (Grgurić i Jakubin, 1996.)



Slika 11. Motiv iz Zagreba

## 4. Boja

Elementarno izražajno sredstvo svakog slikarskog postupka je boja. Prema autoru Jakubinu (1989.), boja se može podijeliti na dva pojma, fizikalnu osobinu svjetlosti i tvar za bojenje. Fizikalna osobina svjetlosti označava reakciju fotoosjetljivih čunjića u oku na vanjski podražaj u obliku svjetlosne zrake.

Zraka se u oku prelama i tako nastaje spektar čistih boja, koje se nazivaju kromatske boje. Kromatske boje su boje sunčevog spektra i dijele se na dvije skupine. Prvu skupinu čine primarne (osnovne) boje – crvena, žuta i plava. Drugu skupinu čine sekundarne boje - zelena, narančasta i ljubičasta. S druge strane je skupina akroma, koju čine crna, bijela i siva. Ovu podjelu na kromatske i akromatske boje formirao je njemački kemičar Wilhelm Ostwald. (Jakubin, 1989.)

### Krug čistih boja

Ostwaldov krug čistih boja čini sto boja u svim nijansama, a obilježene su od jedan do sto. Krug je napravljen tako da su dvije susjedne boje, parne ili neparne, pomiješane kako bi se dobila nijansa između njih. Nijanse se kreću od žute prema crvenoj, od crvene prema plavoj i na kraju, krug zatvaraju nijanse od plave prema žutoj.



Slika 12. Ostwaldov krug čistih boja

Boje unutar kruga dijele se na osnovne, sekundarne i tercijarne boje. Osnovne boje, koje se još nazivaju i primarne, osnova su za nastanak svih drugih boja. Primarne boje čine crvena, žuta i plava. (Jakubin, 1989.)



Slika 13. Primarne boje

Sekundarne boje dobivaju se miješanjem dviju primarnih boja. Boje koje pripadaju ovoj skupini su narančasta, zelena i ljubičasta. Miješanjem crvene i žute, nastaje narančasta. Zelena se dobiva miješenjem plave i žute, a ljubičasta miješanjem plave i crvene boje. (Jakubin, 1989.)



Slika 14. Sekundarne boje

Tercijarne boje su one koje se dobivaju miješanjem jedne primarne i jedne sekundarne boje. Miješenje se radi u različitim omjerima, a još se dijele na čiste tercijarne boje i neutralne tercijarne boje.

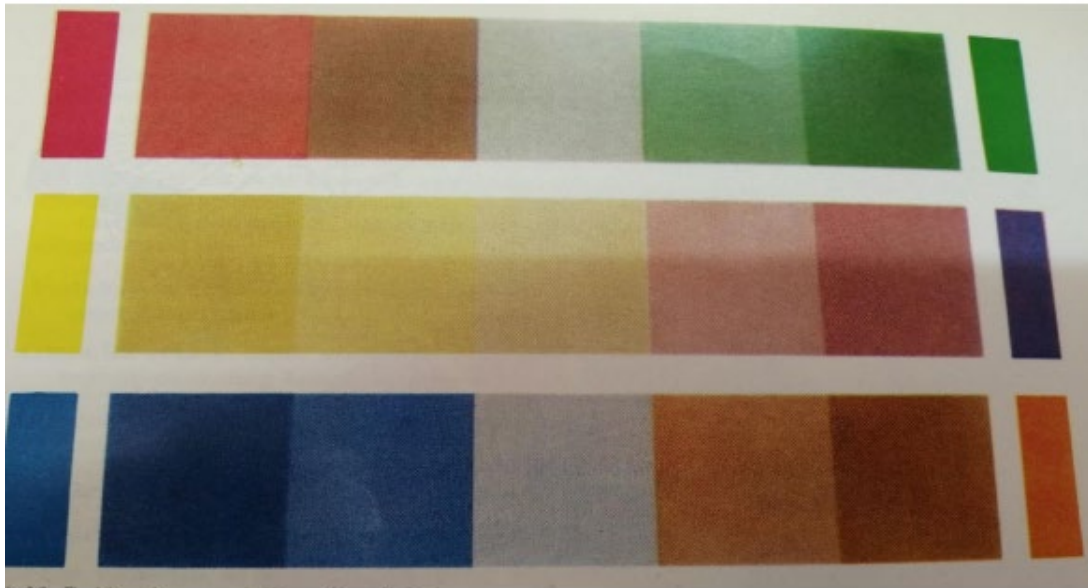
- Čiste tercijarne boje su zapravo sve nijanse koje se nalaze između primarne i sekundarne boje. Kod tercijarnih čistih boja, miješanjem se ne smanjuje njihova koloristička čistoća. Na slici 15. primarne boje označene su rimskim brojem I, sekundarne brojem II, a dobivene čiste tercijarne boje, brojem III. (Jakubin, 1989.)



Slika 15. Čiste tercijarne boje

- Neutralne tercijarne boje

Primarna i sekundarna boja koje se u krugu boja nalaze jedna nasuprot drugoj, čine komplementarni par. Miješanjem tih komplementarnih boja dolazi do međusobnog poništavanja. Takve boje gube jasnoću i kolorističku čistoću. Ako ih se miješa u jednakom omjeru, onda se neutraliziraju u sivo. S druge strane, ako ih se miješa u različitim omjerima, dobivaju se neutralne smeđe boje. (Jakubin, 1989.)



Slika 16. Neutralne tercijarne boje

### Tonska svojstva boje

Ton je zapravo količina svjetlosti u nekoj boji. Ako se boji dodaje akromatska bijela, onda boja postaje svjetlija. Suprotno tome, kad se dodaje crna, boja postaje tamnija. Ostwald je tonove boja smjestio u trokut koji prikazuje kvalitativni kontrast, odnosno degradaciju boje.



Slika 17. Ostwaldov trokut boja

Nekoliko je različitih tonova:

- Akromatski ton – čine ga sve nijanse sive boje. Takvi tonovi nastaju miješanjem crne i bijele.
- Svjetliji kromatski ton- nastaje miješanjem bijele s čistom bojom.
- Zagasiti kromatski ton -nastaje miješanjem crne s čistom bojom.
- Mutni kromatski ton – nastaju miješanjem sive i čiste boje.
- Tercijarni čisti i neutralni ton – tercijarni čisti ton dobiva se tako da se jedna primarna boja posvijetli drugom, naprimjer, plavu boju posvijetlimo žutom i dobiva se niz tonova između te dvije boje. Neutralni ton nastaje kada primarnu boju potamnimo sa sekundarnom.
- Degradacija – kromatskim bojama dodaje se siva. Na taj način boja se zatamnjuje, ali isto tako gubi na intenzitetu, čistoći i kvaliteti. (Jakubin, 1989.)

## Kontrast

Kontrast je sinonim za različitost. Johannes Itten napravio je sistematizaciju kontrastnih svojstava boje te ih podijelio na sljedeće kontraste :

- Boja prema boji – ovo je najjednostavniji kontrast, jer se uspoređuju samo čiste boje. Primarne boje iskazuju najveći kontrast, dok je kod sekundarnih i tercijarnih boja kontrast manje izražen. Prema tome se kontrast dijeli na: kontrast boje prema boji 1. reda, kontrast boje prema boji 2. reda i kontrast boje prema boji 3. reda. (Jakubin, 1989.)



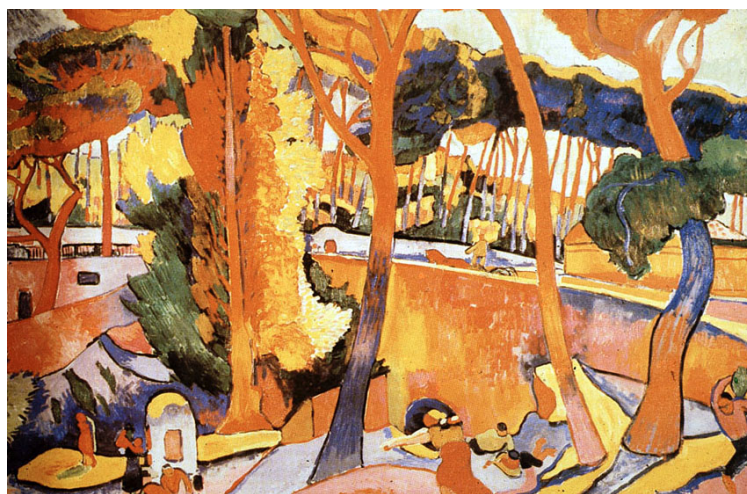
Slika 18. Robert Delaunay, „Homage Bleriot“, 1914.

- Kontrast svijetlo tamno – najbolji primjer predstavlja odnos crno – bijelo, između kojeg se nalaze sivi tonovi koji mogu sadržavati manju ili veću količinu svjetlosti. Međutim, i druge boje imaju vlastitu količinu svjetlosti. Tako žuta ima puno više svjetlosti od plave. (Jakubin, 1989.)



Slika 19. Lj. Ivančić, „Riblja kost i tava“, 1959.

- Kontrast toplo – hladno - toplina i hladnoća su osjećaji koje u ljudima izazivaju pojedine boje. Sve tople boje u Ostwaldovu krugu nalaze se na desnoj polovici, a hladne na lijevoj polovici kruga. Pod tople boje ubrajamo crvenu, žutu, narančastu i sve njihove nijanse. Hladne boje su plava, ljubičasta, zelena i njihove nijanse. Na slikama se kontrast toplo – hladno može doživjeti kao sunčano – sjenovito ili pak, blisko – daleko. (Jakubin, 1989.)



Slika 20. Andre Derain, „The Turning Road, L'Estaque“, 1906.

- Komplementarni kontrast – ovaj kontrast nastaje kada se u međusobni odnos stavi jedna primarna boja s jednom sekundarnom bojom. Važno je naglasiti kako samo jedna boja može biti komplementarna drugoj, stoga su unaprijed određeni komplementarni parovi. Komplementarni kontrast je kontrast suprotnih boja koje se međusobno pobijaju. (Jakubin, 1989.)



Slika 21. Komplementarni kontrast

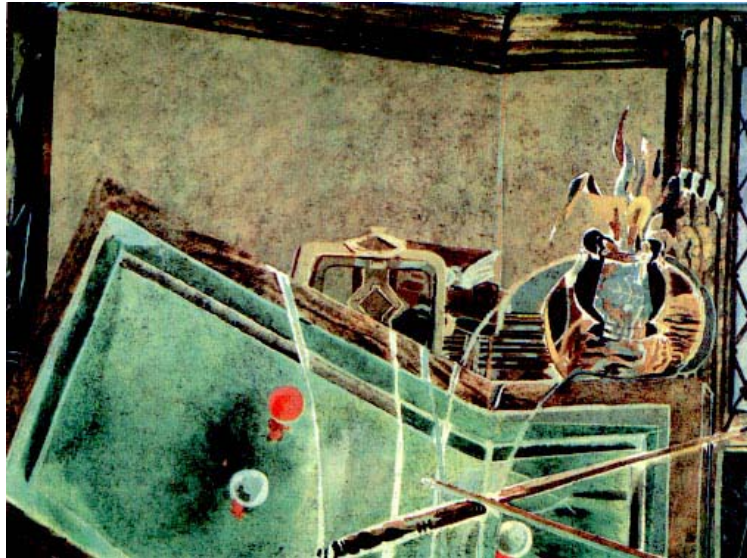
- Simultani i sukcesivni kontrast - simultani kontrast događa se kada gledamo obojanoj plohu i istodobno vidimo njezinu komplementarnu boju. Sukcesivni kontrast događa se kad nakon dužeg vremena gledanja lika obojanog bojom, pogledamo na neutralnu površinu i ugledamo isti lik, ali obojen komplementarnom bojom. (Jakubin, 1989.)



Slika 22. Albersova vježba pokazuje dva „iksa“ iste boje, ali zbog okolice, gornji vidimo kao svjetliji.



- Kontrast kvalitete – odnosi se na suprotnost zasićenih, jakih i čistih boja naspram zagasitih ili mutnih tonova (Jakubin, 1989.)
- Kontrast kvantitete – kvantiteta označava količinu, dakle kontrast se odnosi na suprotstavljanje više ili manje boje u obojanim plohama. Količina svjetla u boji određuje i količinu boje na plohi. Naprimjer, najsvjetlije žute boje je na plohi potrebno tri puta manje nego najtamnije ljubičaste. (Jakubin, 1989.)



Slika 23. G. Braque: „Biljar“

## 5. Slikarske tehnike i materijali u radu s djecom

Praktični dio rada odrađen je u Dječjem vrtiću Leskovac, u područnom objektu Vretence. Rad se izvodio u odgojnoj skupini koju čine djeca od pet do sedam godina. Provedene su tri aktivnosti koje su imale svoje ciljeve. U svim aktivnostima korištena je slikarska tehnika tempera.

Kao uvod u prvu aktivnost, djeca su prvo analitički promatrala objekt, odnosno biljku koju sam donijela. Cilj ove aktivnosti je upoznati djecu s materijalima koji se upotrebljavaju u slikarstvu, odnosno kistovima. Djeca su vizualno i taktilno proučavala dijelove biljke kako bi osvijestili elemente koje će interpretirati na papiru. Djeci sam također ponudila raznolik izbor kistova različitih debljina i tvrdoće da bi sami odabrali što im najbolje odgovara.



Slika 24. Izbor kistova



Slika 25. Motiv biljke

Djeca su sama na kraju odlučila žele li gledati biljku ispred njih ili će slikati prema svojoj mašti. Također su sama odlučivala kojim bojama se žele koristiti. Većina je odabrala boje biljke - zelenu i smeđu. Dio djece je odabrao i plavu boju kako bi naslikali nebo, a dio se htio koristiti i zlatnom bojom, koju smo dobili miješajući žutu i malo smeđe. Rezultati ove aktivnosti prikazani su na slikama 26., 27. i 28.



Slika 26. Biljka



Slika 27. Motiv biljke, neba i trave



Slika 28. Biljka

Zadatak prve aktivnosti bio je promotriti i analizirati biljku i zatim prenijeti spoznaje na papir. Jedan dio djece naslikao je biljku onako kako ju je vidio u lončanici, sa smeđom stabljikom i zelenim listovima. Drugi dio djece je uz biljku crtao i druge motive, poput plavih oblaka i zelene trave. Ova aktivnost poslužila je i za upoznavanje s određenim karakteristikama kistova poput debljine i tvrdoće.

U drugoj aktivnosti djeca su proučavala namaze. Donijela sam veliki papir na kojem se s jedne strane nalazio primjer impasto namaza, a s druge lazurnog namaza. Cilj ove aktivnosti bio je da djeca otkriju postupke obrade površine, odnosno da otkriju razlike između dva namaza.



Slika 29. Primjeri namaza

Kako je prikazano na slici 29., djeca su imala mogućnosti istražiti prije nanese namaze u svrhu otkrivanja njihovih razlika. Dodirujući namaze, djeca su otkrivala koji od njih je gust i debeo namaz, a koji je tanak, proziran i glatki namaz. Nakon što su uvidjeli razlike, svako je dijete dobilo svoj papir te isprobavalo nanošenje dvaju namaza.



Slika 30. Impasto namaz



Slika 31. Lazurni namaz

Nakon što su isprobala namaze, kako prikazuju slike 30. i 31., djeca su zaključila da se deblji namazi boje trebaju duže sušiti te su iznijela papir van na sunce. Nakon ručka smo išli provjeriti je li boja suha i uvidjeli da su neki namazi suhi, a neki trebaju još sušenja. Iz ove aktivnosti djeca su naučila ponešto o različitim namazima boje, o njihovim karakteristikama i koliko vremena je potrebno da se pojedini namaz osuši.

Treća provedena aktivnost za cilj je imala upoznati djecu s različitim vrstama podloge koje se mogu primjenjivati u slikarstvu. Djeci su ponuđene sljedeće vrste podloge: karton, tkanina, stiropor, platno i drvo. Nakon što su isprobali sve podloge, svatko je odlučio koja mu se najviše sviđa i na njoj nastavio crtati. U ovoj aktivnosti djeca su se mogla slobodno likovno izražavati. Prilikom odabira podloge, djeca su se vodila svojim razlozima. Tako je jedan dječak odabrao drvo (slika 32.) jer voli gledati tatu kako cijepa drva za ogrjev. S druge strane, jedna djevojčica je za podlogu odabrala tkaninu, jer je jednom prilikom sama oslikala svoju majicu pa je bila upoznata s podlogom.



Slika 32. Oslikavanje drva



Slika 33. Oslikavanje platna



Slika 34. Oslikavanje stiropora



Slika 35. Oslikavanje kartona

## 6. Zaključak

Proučavajući stručnu literaturu dolazim do zaključka da je likovnost itekako važna u razvoju djeteta. Treba napomenuti da nije u pitanju samo razvoj fine motorike, nego razvoj djeteta kao cjelokupnog bića. Likovni izražaj je taj koji omogućuje da pronađemo djetinji i iskonski dio sebe, koji ostaje u nama i kada odrastemo. Likovno stvaralaštvo nije važno samo kako bi dijete naučilo ovladati određenim slikarskim tehnikama ili upoznalo određene elemente slikarstva. Likovni izražaj važan je jer je odraz dječje mašte, percepcije okoline i doživljenih spoznaja. Poznavanje karakteristika faza likovnog razvoja omogućuje nam da shvatimo u kojoj fazi se dijete nalazi i što se može od njega očekivati. Ponekad dječji rad može izgledati kao da nema nikakvog smisla, ali je bitno dijete slušati i otkriti njegov doživljaj rada.

Prvi susreti s bojom kod djece su nasumični, jer tada boja nema nikakvo značenje. Djetetovim razvojem odabir boje poprima određeno značenje. Prvo se bojom naglašavaju važni detalji, a kasnije se boja upotrebljava i prema raspoloženju, što puno govori o emocijama djeteta.

Potrebno je djeci omogućiti slobodu i dati im motivaciju da se likovno izraze, jer tako potičemo njihovu individualnost i originalnost. Odrasle osobe, odgajatelji, djeci moraju pružiti što širu paletu slikarskog materijala kako bi ona sama mogla odlučiti čime se žele koristiti i na koji način.

Osim teorijskog dijela, rad sadrži i praktični dio proveden u dječjem vrtiću u skupini djece od pet do sedam godina. Djeca koja su sudjelovala u provođenju aktivnosti pokazala su iznimno zanimanje i želju za sudjelovanjem u istima. Iako su svi imali iste zadatke, primjetne su razlike u njihovom izvođenju. Svako dijete svoj likovni rad doživljava na sebi svojstven, osobni način. U tom smislu, produkt likovnog izražaja svakog djeteta je jedinstven i individualan.

Iako su se djeca sa slikarskom tehnikom tempere ranije susretala, uživala su u otkrivanju novih podloga za oslikavanje i učenju o nanosima boje. Osim upoznavanja sa slikarskim tehnikama i materijalima, cilj praktičnog rada bio je potaknuti kreativnost djece, ohrabriti ih u iznošenju vlastitih ideja i tako im potaknuti razvoj samopouzdanja.

## 7. Popis literature

### Knjige

1. Grgurić, N., i Jakubin, M., (1996.) *Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: EDUCA
2. Jakubin, M., (1989.) *Osnove likovnoga jezika i likovne tehnike*. Priručnik za likovnu kulturu, Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
3. Jakubin, M.(1999). *Likovni jezik i likovne tehnike : temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa
4. Kučina, V. i Tanay, E. (1995). *Tehnike likovnog izražavanja: Od olovke do kompjutera*. Zagreb: Naklada Zakej
5. Peić, M. (1971). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga
6. Punda, Ž. i Čulić, M. (2006.). *Slikarske tehnike*. Split: Umas
7. Smith, R. (2006). *Slikarski priručnik*. Zagreb: Znanje
8. Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa

### Članci

1. Balić Šimrak, A.; Šverko, I.; Županić Benić, M. (2011.) U prilog holističkom pristupu kurikulumu likovne kulture u ranom odgoju i obrazovanju. Žabčić, Danijel ; Balić Šimrak, Antonija ; Levačić, Ljubomir ; Horvat Blažinović, Kristina (ur.). *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Europski centar za sustavna i napredna istraživanja i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,. str. 51-62

## 8. Popis priloga

Slika 1. Akvarel Cicamace, Roza skupina, djeca 6. i 7. godina života, Dječji vrtić Pčelica Osijek  
Preuzeto iz Slikarske tehnike, Adrijana Višnjić Jevtić, 2011., str. 16.,  
<https://hrcak.srce.hr/file/184163>

Slika 2. Dječji rad Radost, <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/tempere.htm>

preuzeto, 8. 8. 2022.

Slika 3. Hladno jutro u mom zavičaju, gvaš (13g.). Preuzeto iz Likovni jezik i likovne tehnike - temeljni pojmovi, M. Jakubin, 1999.

Slika 4. Istarska freska iz srednjeg vijeka. Preuzeto iz Pristup likovnom dijelu, M. Peić, 1990.

Slika 5. Fredo Kovačević, Mlin na potoku, 1910. Preuzeto iz Likovni jezik i likovne tehnike - temeljni pojmovi, M. Jakubin, 1999.

Slika 6. Ranko Ajdinović, Slikarska tehnika akrilik i njezina primjena. Preuzeto iz Slikarska tehnika akrilik i njezina primjena, R. Ajdinović, <https://ranko-ajdinovic.com/slikarska-tehnika-akrilik/>, 8. 8. 2022.

Slika 7. Nekontrolirano šaranje. Preuzeto iz Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje, Grgurić, N., i Jakubin, M., 1996.

Slika 8. Kontrolirano šaranje. Preuzeto iz Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje, Grgurić, N. i Jakubin, M., 1996.

Slika 9. „Igramo se vlaka“. Preuzeto iz Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje, Grgurić, N. i Jakubin, M., 1996.

Slika 10. Obitelj za stolom. Preuzeto iz Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje, Grgurić, N. i Jakubin, M., 1996.

Slika 11. Motiv iz Zagreba. Preuzeto iz Vizualno - likovni odgoj i obrazovanje, Grgurić, N. i Jakubin, M., 1996.

Slika 12. Ostwaldov krug čistih boja, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Boja> , preuzeto: 8. 8. 2022.



Slika 13. Primarne boje, autorski rad

Slika 14. Sekundarne boje, autorski rad

Slika 15. Čiste tercijarne boje. Preuzeto iz Jakubin, Osnove likovnog jezika i likovne tehnike. Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 1989.

Slika 16. Neutralne tercijarne boje. Preuzeto iz Jakubin, Osnove likovnog jezika i likovne tehnike. Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 1989.

Slika 17. Ostwaldov trokut boja. Preuzeto iz Jakubin, Osnove likovnog jezika i likovne tehnike. Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. 1989.

Slika 18. Robert Delaunay, „Homage Bleriotu“, 1914. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm>, preuzeto 09.08.2022.

Slika 19. Lj. Ivančić, „Riblja kost i tava“, 1959. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm>, preuzeto 9. 8. 2022.

Slika 20. Andre Derain, "The Turning Road, L'Estaque", 1906. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm>, preuzeto 9. 8. 2022.

Slika 21. Komplementarni kontrast, <https://creativeatelier.blogspot.com/2017/03/kontrast-krivih-parova.html>, preuzeto 9. 8. 2022.

Slika 22. Albersova vježba. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm>, preuzeto 9. 8. 2022.

Slika 23. G. Braque: "Biljar" <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/kontrast.htm>, preuzeto 9. 8. 2022.

Slika 24. Izbor kistova, osobna arhiva

Slika 25. Motiv biljke, osobna arhiva

Slika 26. Biljka, osobna arhiva

Slika 27. Motiv biljke, neba i trave, osobna arhiva

Slika 28. Biljka, osobna arhiva

Slika 29. Primjeri namaza, osobna arhiva

Slika 30. Impasto namaz, osobna arhiva

Slika 31. Lazurni namaz, osobna arhiva

Slika 32. Oslikavanje drva, osobna arhiva

Slika 33. Oslikavanje platna, osobna arhiva

Slika 34. Oslikavanje stiropora, osobna arhiva

Slika 35. Oslikavanje kartona, osobna arhiva